

ОЙБЕК ВА РУС ШЕЪРИЯТИ

Ҳадятиллаева Шоҳсанам Валижонова

*Бешариқ тумани 32-мактаб
она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси,*

Содиқова Ёқутхон Мухаммад қизи

*Бешариқ тумани 32-мактаб
рус тили фани ўқитувчиси,*

Содиқова Нилуфар Юсуфжон қизи

*Бешариқ тумани 32-мактаб
рус тили фани ўқитувчиси,*

Ойбек ижодига хос бўлган хусусиятлардан бири бадий таржиманинг ўрнидир. Бу ҳақда академик Наим Каримов шундай ёзади: "...ўзбек бадий таржима мактаби XX аср бошларида Туркистонда, сўнгра Ўзбекистонда янги тараққиёт босқичига кўтарилиб, ўзбек халқига рус ва жаҳон адабиётининг буюк намоёндалари ижоди билан яқиндан танишиш, янги бадий оламни кашф этиш имкониятини яратди. Ойбек устозлари бошлаб берган шу муборак ишни меҳр билан давом эттириб, ижодий ҳаётининг қарийб барча босқичларида бадий таржимага алоҳида эътибор ва муҳаббат билан қаради"⁹⁶.

Ойбек талабалик йиллариданоқ рус шеърлятига муҳаббат қўяди ва Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Толстой каби машҳур рус шоирларининг шеърларини қунт билан ўқийди. Бу ҳақда Ойбекнинг ўзи "Ана шундан бошлаб, мен рус поэзияси булоғини топиб олдим", деб таъкидлайди. Айниқса, Ойбек ижодига Александр Блокнинг таъсири катта бўлган. Ойбек Блок ижоди билан танишувини эслар экан: "Шундан кейин "кашфиётлар" оқими мени лол қолдираверди. Булар орасида мен учун энг муҳим бўлган бир кашфиётни алоҳида таъкидлаб ўтиш керак. Бу менинг поэзия оламида Александр Блок билан танишувим эди... Мени Блок мисраларининг ҳар бири лиризмга тўлиқлиги, ҳар бир сўзда унинг маънавий олами сезилиб туриши ҳайратда қолдирарди. Блок ҳаётнинг ҳар бир лаҳзасини ўз асарларида абадийлаштира олар, шунинг учун ҳам уларни ўқиганда, ўзингизни ана шу мангуликнинг қучоғида ҳис этардингиз... Блок асарларида ўз кайфиятини аниқ фикрга ва равшан манзарага айлантормади, кайфияти кайфиятлигича қолади, бироқ ўшанда ҳам унинг ана шу кайфияти лиризм ва образликка тўлиқ бўлади"⁹⁷. Ойбек ижодига рус шеърлятининг таъсири қўйидаги фикрда ҳам ўз тасдиғини топади: "Тўғулар" муаллифи билан "Ямблар" ва "Соҳибжамол ҳақидаги шеърлар"нинг муаллифини, энг аввало, ўта самимийлик, даврни, инсоннинг абадийлигини

⁹⁶ Каримов Н. Ойбекнинг таржимонлик маҳорати. // "Жаҳон адабиёти" журналы, 2013 йил, 1-сон.

⁹⁷ Ойбек. Мукамал асарлар тўплами. 14-том. 284-285-бетлар.

буюклигини туйғу ва кечинмалар пўртанаси орқали тасвирлаш, ўткинчи, аммо нохуш ҳоллардан яраланиш каби фазилатлар бирлаштириб туради. Шоир ўз ҳаётининг Нева бўйларида кечган даврида Блок ва бошқа рус шоирларини ўқиб, ўз шеърий малакасини ошириш чораларини кўрар экан, аввалги эстетик принциплардан қайтмади, балки уларни янада шакллантирди, уларни сентиментал фиғон ва надоматларнинг мунгли оҳанглиридан тозалашга уринди”⁹⁸.

“Блок шундай шоирки, одамни “касаллантириб”, аниғи, “Блок касали” га гирифторм этиб қўяди. Ва у бутун борлиғингизни аёсиз эгаллаб олади. Ичингизда қандайдир ҳаётӣ, руҳӣ рақобатлар кучаяди. Шунда “касалликдан” қутулиш чораларини излаш керак. Ойбек ана шу хавфдан ўзини омон сақлай олган, ўттизинчи йиллардаёқ улкан маънавий, қудратли, мустақил шахс сифатида шаклланган қаламкаш”⁹⁹, - деб ёзганда Рауф Парфи ҳақли эди.

Блокнинг қуйидаги “Оқ тунларда қип-қизарган ой”, “Совуқ кунда, кузнинг кунда”, “Маили оой ёришсин – қорайсин кеча”, “Сен қандай алдоқчи, қандай покиза”, “Янада ажойиб бўзарган осмон, Янада тушкундир бўзарган олис”¹⁰⁰ каби мисраларида тасвир зидликларини кузатамиз. Блок шеъриятига хос бўлган хусусиятларни Л.Тимофеевнинг қуйидаги фикрларида яққол кўрамыз: “Қаршилантериш Блок учун образ қурилишнинг ўзига хос усули ҳисобланади. Биз қаршилантеришни нафақат алоҳида мисра ва бандларда, балки кўп ҳолларда асарнинг яхлитлигини таъмин этувчи асосий сюжет йўналиши ёки композицион асосида кўрамыз”¹⁰¹.

Ойбек Блокнинг юқоридаги сатрларидан ижодий таъсирланган ҳолда “Қайғу-да меҳримни сенга етказмас”, “Эй, чексизлик йўлчиси, Кўзи юмуқ, кучли қиз”, “Йўқ кулги дудоқда, Мен дардли бир ўксиз, Тундир менга кундуз, Кўкларда булут... куз”, “Бу чексизликда сен олтин зарра”, “Жабр билан кишан туғишган, Эрклик билан қуёш ва баҳор” сатрларини яратган ва бу сатрларида ҳаёт, инсон ҳақидаги фалсафий фикрлар ёрқин ва аниқ чизгилар орқали тасвирланган.

Ойбекнинг “Абадий йўлчилар” шеърида ҳам Блок ижодининг таъсирини кузатиш мумкин. Блокдаги “қорли йўл” чексизлиги абадийлик тимсоли бўлса, Ойбекдаги қора сочин қиз каби ёйган кеча ҳам ана шу мангуликка дахлдордир. Адабиётшунос олим А.Сабирдинов ҳам Ойбек ижодига Блок таъсирини шундай ифодалайди: “Ойбекнинг “Абадий йўлчилар” шеърида ҳам буюк санъаткордаги ана шундай тасвир услубининг ижодий таъсирини, лириканинг жанр хусусиятларини белгиловчи асосий жиҳат инъикосини яққол кўриш мумкин. Шеърда мутассил ҳаракатда бўлган олам, унинг

⁹⁸ Каримов Н. Ойбек. Тошкент. – 1985. –Б.48.

⁹⁹ Иброҳим Ҳаққул. Абадият фарзандлари. – Тошкент, 1980. Б.182.

¹⁰⁰ Блок А. Лирика. – М.: Правда, 1985.

¹⁰¹ Тимофеев Л. Слово в стихе. –М.: 1982

чексизлиги қорли йўл тасвирида ифодаланса, инсонни доимо интиштирувчи, олдинга чорловчи кучнинг тимсоли юлдузлар шаклида намоён бўлади”¹⁰².

Хулоса қилиб айтганда, Ойбек ижодига Блок асарларининг таъсири ХХ аср ўзбек шеъриятида шакл ва мазмун жиҳатидан янгиланишларнинг амалга оширилишида яққол сезлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Каримов Н. Ойбекнинг таржимонлик маҳорати. // “Жаҳон адабиёти” журнари, 2013 йил, 1-сон.
2. Ойбек. Мукамал асарлар тўплами. 14-том. 284-285-бетлар.
3. Каримов Н. Ойбек. Тошкент. – 1985. –Б.48.
4. Сабирдинов А. Ойбекнинг шеърий маҳорати. Тошкент, Фан, 2005.
5. Sabirdinov, A. (2019). Sketches to the novel “Night and day” by Chulpan. Scientific journal of the Fergana State University, 1(6), 119-120.
6. Sabirdinov, A. G. (2021). Interpretation of Characters in Utkir Hoshimov’s Story “Yanga”. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 8(6), 196-200.
7. Sabirdinov, A. (2020, December). ASKAR KASIMOV IN THE UZBEK POETRY OF THE XX CENTURY THE ROLE AND IMPORTANCE OF CREATION. In Конференции.
8. Sabirdinov, A. G. (2021). Interpretation of the banned period in the stories of Naim Karimov. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(11), 4-91.
9. Сабирдинов, А. Г. (1993). Слово и образ в поэзии Айбека.
10. Oripova, G. (2019). UZBEK POETRY AND THE WORLD LITERATURE IN THE YEARS OF INDEPENDENCE. Scientific Journal of Polonia University, 32(1), 116-120.
11. Oripova Gulnoza Murodilovna. (2019). THE PECULIARITIES OF VAZN METER IN UZBEK POETRY OF THE INDEPENDENCE PERIOD. International Journal of Anglisticum. Literature, Linguistics and Interdisciplinary Studies. Volume: 8 /Issue:2/. – Macedonia, 2019. –P.33-39.
12. Murodilovna, O. G. (2020). Melody and musicality in Liryca. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(11), 656-664.
13. Oripova G. M., Tolibova M. T. Q. Composition Of Modern Uzbek Stories //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2021. – Т. 3. – №. 03. – С. 245-249.
14. Oripova, G. (2020, December). RHYTHM AND MYTHING IN LYRICAL GENRE. In Конференции.

¹⁰² Сабирдинов А. Ойбекнинг шеърий маҳорати. Тошкент, Фан, 2005.

15. Oripova, G. (2019) "Traditions of folk ballads and distinctiveness of uzbek poetry of independence period," Scientific journal of the Fergana State University: Vol. 2 , Article 12.
16. Oripova, G. M. (2021). Genesis And Essence Of Genre Concept. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(12), 90-94.
17. Oripova, Gulnoza, & Ibrohimova, Gulchiroy (2022). SIROJIDDIN SAYYID IJODIDA MUMTOZ MUSHTARAKLIKAR. International scientific journal of Biruni, 1 (2), 251-255.
18. Oripova, Gulnoza Murodilovna, Akhmadjonova, Okila Abdumalikovna, Kholmatov, Oybek Umarjon Ugli, & Muminova, Tabassum Siddigovna (2022). INTERPRETATION OF MOTHER IMAGE IN LITERATURE. International scientific journal of Biruni, 1 (2), 304-309.
19. Oripova, Gulnoza, & Alijanova, Maftuna Azimjon Qizi (2022). ASQAD MUXTORNING "CHINOR" ROMANIDA AYOL PORTRETINING BADIY-PSIXOLOGIK ASOSLARI. International scientific journal of Biruni, 1 (2), 221-226.
20. Oripova, Gulnoza Murodilovna, & Abdurasulova, Nafisa Abdumannob Qizi (2022). O'ZBEK NASRIDA URUSH MAVZUSI VA "YO'QOTILGAN AVLOD" MUAMMOSI. International scientific journal of Biruni, 1 (2), 213-220.